

IEROBEŽOTA PIEEJAMĪBA

Izglītības un zinātnes ministrija

Vaļņu iela 2, Rīga, LV - 1050, tālr. 67226209, e-pasts pasts@izm.gov.lv, www.izm.gov.lv

Rīgā	Datums skatāms laika zīmogā	Nr.	4-16e/26/38
Uz	30.01.2026	Nr.	9-2.3.1e/86

Latvijas Republikas Valsts kontrolei

Par Valsts kontroles
revīzijas ziņojumu

Izglītības un zinātnes ministrija (turpmāk – Ministrija) nosūta precizēto viedokli par Valsts kontroles veikto lietderības revīziju “Vai katram bērnam ir iespēja saņemt kvalitatīvu pamatizglītību, sekmējot ikviena skolēna izaugsmi?” ziņojumu “Nevienlīdzīgās iespējas pamatizglītībā”.

1. Par veikto revīziju: vai revīzija bija nepieciešama, un vai tā veikta īstajā brīdī (laikā):

Ministrija uzskata, ka revīzija bija nepieciešama un tā sniedz faktoloģisko materiālu, kas apstiprina Ministrijas rīcībā esošo informāciju un datus, kā arī apliecina nepieciešamību īstenot un turpināt ieviest Ministrijas plānotās politikas iniciatīvas.

Vienlaikus Ministrija vērs uzmanību, ka revīzija aptver laika posmu no 2021. gada līdz 2024. gadam, un esošā situācija 2026. gadā ir jau citā attīstības stadijā. Piemēram, 2025. gadā Ministrija rīkoja sešus seminārus izglītības iestāžu vadītājiem un izglītības pārvaldēm visā Latvijā, kuri deva iespēju izvērtēt līdzšinējās īstenotās pārmaiņas izglītības nozarē un to ieviešanas kvalitāti un kuri sniedza padziļinātu ieskatu revīzijā iekļautajos jautājumos. Tas ļāva sagatavot Ministrijas rīcības plānu, plānot nepieciešamo normatīvo aktu izstrādi un/vai to grozījumus 2026. gadā vai nākamajos gados. Tādējādi Valsts kontroles revīzijas secinājumi šobrīd daļēji var veidot maldīgu priekšstatu, ka apzinātie jautājumi līdz šim netiek risināti, kā arī neatspoguļo šobrīd īstenotās darbības pamatizglītības attīstībā.

2. Par revīzijas secinājumiem: īsumā izklāstīt Izglītības un zinātnes ministrijas viedokli par Valsts kontroles konstatēto problēmu iemesliem.

3. Par revīzijas ieteikumiem: vai Valsts kontroles ieteikumi ir saprotami, un vai tie palīdzēs uzlabot iestādes darbu.

Ņemot vērā 2. un 3. jautājuma savstarpējo saistību, Ministrija sniedz vienotu atbildi uz šiem jautājumiem.

Valsts kontroles secinājumi un ieteikumi ir saprotami. Ministrijas darbība attiecībā uz Valsts kontroles revīzijā konstatētajiem secinājumiem un ieteikumiem ir balstīta četros pamatprincipos:

- Ministrija apzinās, ka pamatizglītība ir obligāta, līdz ar to ikvienam pamatizglītības vecumā esošajam bērnam un jauniem ir jānodrošina iespējas iegūt izglītību, ievērojot viņa intereses, vajadzības u.c. apstākļus. Ministrijas uzdevums ir radīt priekšnosacījumus vienlīdzīgām iespējām,

**DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN
SATUR LAIKA ZĪMOGU**

IEROBEŽOTA PIEEJAMĪBA

t.sk. šajā kontekstā izveidot jaunu izglītības finansēšanas modeli, kura uzdevums ir mazināt līdzšinējo nevienlīdzību izglītībā un izglītības finansēšanā, kā arī nodrošināt ikvienam izglītojamajam noteiktu izglītības pakalpojumu klāstu;

- Ministrijas uzdevums ir izveidot prasības sistēmiskai izglītības kvalitātes nodrošināšanai jeb noteiktu procesu, normatīvu u.c. kopumu kā priekšnosacījumu vienlīdzībai un taisnīgām iespējām izglītībā, kas respektē skolu autonomiju kā priekšnoteikumu mūsdienīgam kvalitatīvam pedagoģiskajam procesam un ietver noteiktu fleksibilitāti, kura ir nepieciešama izglītības iestādei, lai tā savu darbību varētu veikt diferencēti un ņemot vērā konkrēto izglītojamo atšķirības, spējas, vajadzības un intereses;
- Ministrijas uzdevums ir veidot atbalsta sistēmu visiem izglītībā iesaistītajiem (izglītojamie, izglītības iestādes vadība, pedagogi, vecāki, pašvaldība, citi izglītības iestāžu dibinātāji u.c.), kas ir datos balstīta un atbilst izglītojamo labākajām interesēm;
- Ministrijas darbību ierobežo valsts budžeta resursu pieejamība un kopumā valsts fiskālās iespējas konkrētajā laikā, kā arī aktuālā valsts demogrāfiskā situācija un pieejamais cilvēkkapitāls uzdevumu ieviešanai. Ministrija apzinās, ka īstenot ieteikumus, kuriem nav vai nebūs pieejams valsts budžeta finansējums un/vai nepieciešamie speciālisti esošajā darba tirgū, nebūs iespējams.

Vienlaikus Ministrijas ieskatā nav atbalstāmi tie ieteikumi, kuri palielina izglītības iestāžu administratīvo slogu, birokrātiju kopumā, rada nepieciešamību palielināt izdevumus uzraudzībai, ierobežo skolu autonomiju, kā arī ietver risinājumus, kuros nav paredzams, ka būtiski pieaugs pieejamais finansējums un nozares speciālistu skaits esošās demogrāfiskās situācijas un darba tirgus ietekmē. Ministrijas skatījumā šajos gadījumos ir meklējami citi sistēmiski risinājumi. Tas ietver Ministrijas līdzšinējo darbu, pakāpeniski pilnveidojot normatīvo ietvaru, kas piedāvā cita veida risinājumus un ietver Valsts kontroles sagatavotos ieteikumus, vienlaikus saglabājot skolu, direktoru, pedagogu un pašvaldību autonomiju.

Ministrija uzskata, ka galvenie iemesli dažādu veidu identificētajām problēmām esošajā situācijā ir saistīti ar:

- līdzšinējo izglītības iestāžu finansēšanas modeli "Nauda seko skolēnam", kas demogrāfiskās situācijas ietekmē radīja nevienlīdzīgu finansiālo situāciju un iespējas. Tas šobrīd tiek risināts ar jauno finansēšanas modeli "Programma skolā";
- izglītības standarta pamatizglītībā ieviešanas kvalitāti. Piemēram, ir novērojamas nozīmīgas atšķirības starp izglītības iestādēm, kuras savulaik piedalījās pilnveidotā satura aprobācijas procesā, un pārējām izglītības iestādēm. Esošā pamatizglītības standarta ieviešana daļēji sakrita ar COVID-19 pandēmijas laiku, kas apgrūtināja tā pilnvērtīgu ieviešanu. Ieviešanu ietekmēja arī ierobežotais profesionālais atbalsts izglītības iestādēm un pašvaldībām ieviešanas procesā. Tas šobrīd tiek risināts, izmantojot ESF projekta "Pedagogu profesionālās atbalsta sistēmas izveide", ESF projekta "Skola - kopienā" un ESF projekta "Atbalsts izglītības kvalitātes attīstībai" u.c. iespējas;
- straujo pārmaiņu tempu pasaulē, kas ietekmē gan normatīvo ietvaru, gan arī skolu ikdienas darbu un iespējamus risinājumus. Piemēram, šobrīd visi ieteikumi un darbs izglītībā ir skatāmi kontekstā ar ģeopolitisko situāciju, pārmaiņām darba tirgū un mākslīgā intelekta pieejamību un adaptīvās mācīšanās iespējām, lai individualizētu vai pat personalizētu visa veida nepieciešamo atbalstu un mācīšanos, īpaši sākot no 7. klases. Par šādām iespējām un risinājumiem pilnvērtīgi nebija iespējams domāt ne 2018. gadā un pat ne 2023. vai 2024. gadā. Tādējādi visu veidu ieteikumi ir vērtējami un skatāmi kritiski, ņemot vērā jauno realitāti, kura ir ļoti mainīga, nenoteikta un kurai nepieciešams pielāgoties, t.sk. pārskatot līdzšinējos risinājumus;
- jebkurā sistēmā esošām tradīcijām, kuras attīstījušās noteiktā laika posmā; savukārt pārmaiņu procesā, izvērtējot līdzšinējo pieredzi un praksi un respektējot iesaistīto pušu vēlmi daļu no šīm

DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU

tradīcijām saglabāt, tiek izmainīts sākotnēji plānotais pārmaiņu ieviešanas process, kas var traucēt jēgpilnu plānoto pārmaiņu ieviešanu;

- pieejamo dažāda veida resursu sadrumstalotību, kas radās neatbilstoša skolu tīkla ietekmē, apgrūtinot efektīvu dažādu pārmaiņu ieviešanu;
- demogrāfisko situāciju Latvijā, kas ir radījusi dažāda veida nozares speciālistu trūkumu un paaugstinājusi konkurenci darba tirgū par augsti izglītotu speciālistu pieejamību ne tikai izglītības nozarē, bet kopumā Latvijā.

Ministrija vērš uzmanību, ka tai pieejamajā pēdējā Valsts kontroles ziņojuma redakcijā ir apgalvojumi, par kuriem Ministrijai ir atšķirīgs redzējums vai arī konstatējamās faktoloģiskas neprecizitātes:

- Ministrija nepiekrīt Valsts kontroles izteiktajam apgalvojumam par izglītības iestāžu neierobežotu brīvību pamatizglītības obligātā satura īstenošanā. Ievērojot Izglītības likuma un Vispārējās izglītības likuma normas, izglītības iestādēm ir noteikta patstāvība pamatizglītības programmu izstrādē un īstenošanā, ievērojot valsts pamatizglītības standartā noteiktās prasības. Mācību priekšmetu stundu skaita izmaiņas izglītības iestāde var veikt atbilstoši pamatizglītības standartā noteiktajam regulējumam. Tāpat būtiski ir uzsvērt izglītības iestādēm nepieciešamo elastību mācību procesa plānošanā un īstenošanā skolēnu labākajās interesēs, piemēram, īstenojot pāreju uz mācībām valsts valodā, attiecīgi nodrošinot iespēju palielināt latviešu valodas mācību stundu skaitu. Vienlaikus jebkurai izglītības iestādei ir saistoši valsts pamatizglītības standartā mācību jomās noteiktie skolēnam plānotie sasniedzamie rezultāti, kas ir jāīsteno neatkarīgi no izglītības iestādes autonomajiem lēmumiem stundu plāna ietvaros;
- mācību satura apguvei izglītības programmas paraugā kopējais stundu skaits mācību priekšmetos ir noteikts trim gadiem, nodrošinot izglītības iestādei iespēju elastīgi organizēt mācību procesu. Izglītības procesa īstenošanā būtiska loma ir mūsdienīgām mācību metodēm, tai skaitā, mācību procesa dažādošanai, piemēram, mācību nolūkos dodoties uz muzeju, vēsturiskiem objektiem, organizēt mācību procesu brīvā dabā. Turklāt šajā kontekstā nedrīkst ignorēt pedagoģiskās darbības pamatprincipus, kas prasa no katra pedagoga un skolas fleksibilitāti, ievērojot katras klases vai posma specifisko situāciju mācību satura apgūvē. Revidentu vērtējums, ka nav nodrošinātas vienlīdzīgas iespējas mācību satura kvalitatīvai apguvei nav pamatots, jo, piemēram, šie un citi pasākumi ir tiešā veidā vērsti uz izglītības satura apguvi, ievērojot to, ka mācību satura apguves formas ir jāpiemēro skolēnu vecumposmam un vajadzībām, un mācību stunda tās klasiskajā izpratnē nevar kalpot kā vienīgais atskaites punkts izglītības satura kvalitatīvai apguvei;
- nošķirums starp diagnosticējošiem un monitoringa darbiem. Valsts kontroles ziņojumā neprecīzi interpretēta informācija par monitoringa darbu un diagnosticējošo darbu plānošanu un īstenošanu valsts un pašvaldības līmenī (šie darbu veidi tiek lietoti kā sinonīmi, lai arī tiem ir atšķirīgi mērķi). Atbilstoši Ministru kabineta 2018. gada 27. novembra noteikumu Nr. 747 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem"¹ 12. punktam: a) diagnosticējošās vērtēšanas veids tiek izmantots, lai izvērtētu skolēna mācīšanās stiprās un vājās puses un noskaidrotu nepieciešamo atbalstu. Diagnosticējošo vērtēšanu īsteno pedagogs, lai noteiktu mācīšanas vajadzības un plānotu turpmāko mācību procesu, b) monitoringa vērtēšanas veids tiek izmantots, lai izvērtētu skolēnu sniegumu un mācību procesa kvalitāti atbilstoši izglītības rīcībpolitikas pilnveides mērķiem. Monitoringa vērtēšanu īsteno Valsts izglītības attīstības aģentūra, lai pilnveidotu pamatizglītības mācību saturu un veicinātu mācību līdzekļu kvalitāti un pedagogu profesionālo kompetenci. Savukārt izglītības iestāde un izglītības iestādes dibinātājs īsteno monitoringa vērtēšanu, lai pilnveidotu pedagogu profesionālo kompetenci un veiktu atbalsta

¹ <https://likumi.lv/ta/id/303768-noteikumi-par-valsts-pamatizglitibas-standartu-un-pamatizglitibas-programmu-paraugiem>

pasākumus skolēniem un izglītības iestādēm kvalitatīva mācību procesa īstenošanai. Ņemot vērā iepriekš minēto, no Valsts kontroles ziņojuma neizriet, kādus darbus un ar kādiem mērķiem īstenoja pašvaldības, tāpēc nav iespējams secināt, ka pašvaldības varētu ietaupīt resursus un tos novirzīt citiem mērķiem. Valsts kontroles ziņojums sniedz neprecīzu un maldinošu informāciju, pielīdzinot divus vērtēšanas veidus ar atšķirīgu struktūru, saturu un mērķiem, proti, monitoringa un diagnosticējošo vērtēšanu. Pirms 2022./2023. mācību gada Valsts izglītības satura centrs īstenoja tieši diagnosticējošo vērtēšanu, vēlāk tika noteikts pārejas periods, lai izstrādātu citu pieeju – monitoringa vērtēšanu, vienlaikus neliedzot izglītības iestādēm un pašvaldībām atbilstoši izvirzītām prioritātēm īstenot gan monitoringa, gan diagnosticējošo vērtēšanu;

- izglītības iestādēm ir pieejama vienota metodika izglītības iestāžu darbam talantu jomā. Tas ietver konkrētus indikatorus talanta potenciāla noteikšanai dažādās jomās, metodiskos ieteikumus un skaidri definētus sistēmas elementus – koordinatoru, pedagogu profesionālās prasmes un izpratni, atbalsta komandu un ilgtermiņa stratēģiju – piemērošanai ikvienā skolā. Proti – valsts līmenī ir radīti gan rīki, gan metodes, kas ļauj skolām izveidot efektīvu talanta attīstības sistēmu. Galvenais izaicinājums šobrīd attiecas uz ieviešanu izglītības iestādēs, kurām ir jāizveido pilnvērtīga sistēma un pieejamā metodika jāievieš ikdienas darbā: regulāri jāveic skolēnu novērošana, jāizmanto metodiskie rīki talanta potenciāla noteikšanai un jāveido sistemātiski pasākumi visa mācību gada garumā;
- atbalsts skolēnam atšķirīgo mācīšanās vajadzību vai interešu dēļ balstās uz mācīšanās diferenciaciju un individuālu pieeju. Šāda pieeja izglītības iestādē īstenojas tikai tad, ja pedagogs ir izzinājis katra bērna intelektuālo potenciālu, radošās spējas, intereses un apzināties attīstības perspektīvas dažādās jomās. Galvenie izaicinājumi, kas izglītības iestādei jārisina šādas sistēmiskas pieejas īstenošanā, ir papildu laika nodrošināšana bērna vajadzību noteikšanai, individualizētu mācību materiālu sagatavošana, mācību procesa plānošana un vadīšana, sadarbība ar bērnu, vecākiem un kolēģiem, kā arī fakts, ka šādas pieejas īstenošana prasa no pedagogiem augstu profesionālo kompetenci un spēju pamanīt un saskatīt katru bērnu. Tāpat šī pieeja prasa arī sabiedrības izpratnes maiņu par to, kas ir kvalitatīvs mācību process izglītības iestādē kopumā. Tāpat šāda izglītības procesa īstenošanai izglītības iestādei ir nepieciešama elastība, tai skaitā mācību stundu skaita plānošanā;
- vispārējā un profesionālajā izglītībā šobrīd ir ieviesta diferencēta akreditācija (trīs un septiņi gadi), kā arī pieņemti vairāki citi tiesību aktu grozījumi saistībā ar akreditācijas norisi (2026. gada 5. februāra Grozījumi Izglītības likumā); ievērojot minēto, tam sekos pakārtoto normatīvo aktu un metodiku pilnveide, kam būs arī finansiāla ietekme. Vienlaikus jānorāda, ka akreditācijas izmaksu pieaugums atbilst vispārējai tendencei izglītībā (t.sk. izglītības iestāžu vadītāju un pedagogu algu pieaugums, finansējuma palielinājums izglītības programmu īstenošanai);

Ministrija pateicas Valsts kontrolei un tās revidentiem par ieguldīto darbu un tādējādi sniegto atbalstu izglītības kvalitātes veicināšanai.

Valsts sekretārs

Jānis Paiders

Andžela Vaišle 67047712
andzela.vaisle@izm.gov.lv

**DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN
SATUR LAIKA ZĪMOGU**